

"Vedno sem poljubila prvo markacijo"

Besedilo: Manca Čujež

Neža Maurer

Po priljubljenosti težko prekosljiva slovenska pesnica in letošnja dobitnica Levstikove nagrade za življenjsko delo je manj znana – a ravno tako občutljiva in prepoznavna – kot snovalka gorniške poezije. Planinske stihe je navadno kovala kar v gorah, sredi ognja, sredi najhujšega ali najlepšega, kot poudarja. V združitvi neizmernega užitka in občutka skrajne nevarnosti je vsakič znova naredila obračun s seboj in se iz gora vrnila kot prerojena.

Je vaša globoka navezanost na gore povezana s pesniško potrebo po tišini, miru, pristnem stiku s seboj?

Tako nisem še nikoli razmišljala, kajti hodila sem zaradi sebe. Mama ni bila navdušena nad mojim planinstvom, ko sem imela še sorazmerno majhne otroke, a sem kljub temu enkrat na leto morala v gore. Želela je slišati kakaj, a ji nisem znala podati drugega primera, kot da sem jo vprašala, zakaj pa je ona hodila na božjo pot in me pustila samo doma. Zame so hribi obračun s seboj, z vsem, kar sem do takrat naredila, kar mislim delati, kar je bilo in kar ni bilo poštenega. V hribih se uravnotežim, povsem zavestno, zaradi te sposobnosti skal in vertikal – ne da bi tekmovala, ampak zato, da me prestavijo v neko posebno stanje.

Do gora imate zelo spoštljiv odnos.

Drži, da ste na začetku vsakega vzpona poljubili prvo markacijo, da bi si zagotovili naklonjenost gore?

Res sem si zadala, da bom vedno poljubila prvo markacijo. Gore res zelo spoštujem. Nekoč sem opravila že

dolgo pot in sem bila že sredi stene nad Jezerskim, pa sem si rekla, da moram nazaj, ker sem pozabila poljubiti prvo markacijo.

Kdaj ste zaslišali klic gora?

Pravzaprav zelo pozno. Pri nas v Savinjski dolini (*Neža Maurer se je rodila in odraščala v Podvinu pri Polzeli, op. a.*) imamo tudi hribe, ampak sem že končala učiteljske v Ljubljani, ko sem ugotovila, da ljudje sploh hodijo v breg, ker pri nas namreč pravijo, da gora ni nora, da je nor tisti, ki gre gor. Od mojih znancev ni nihče hodil v planine, potem pa me je sošolec na fakulteti povabil na Kamniško sedlo. Mama je rekla, naj ne bom nora, teta pa je potegnila z mano rekoč, naj me pusti, naj le grem v hribe. Takrat sem šla prvič in potem nisem znala več živeti brez tega, celo noseča sem šla v hribe, a le na Dolgo njivo na Krvavec, do kamor ni toliko hoje. Me je bilo pa tako strah med potjo na Kamniško sedlo, da sem že kolebala, če bi sploh šla naprej. Pa naju je dohitel star možakar, ki je mirno nadaljeval pot in s tem pomiril tudi mene.

Hribi so bili za Nežo Maurer vedno priložnost za obračun s seboj. Foto: Manca Čujež

V gore ste se največkrat odpravili sami, a pogosto našli tudi družbo ...

Najraje sem hodila sama. No, saj nisem šla sama na izpostavljene poti ... Nekega večera sem v koči v Krnici spraševala, če gre kdo naslednji dan čez Kriško steno, in se je nekdo javil. Spomnim se, da me je oskrbnica posvarila, naj ne bom nora, da me bo ta planinec uničil, saj je alpinist, pa sem si mislila, da že ve, kako je treba, če je alpinist. A je bila tako previdna, da mi je zjutraj naprtla še planinca iz Vojvodine z ogromnim nahrbtnikom, ki bi prav tako rad šel čez Kriško steno. To ti je bila družčina! Pod steno sva ga pričakala, ko se je vrnil s Špika in odredil, da bom hodila prva, on bo v sredini. Bil je zelo ukazovalen, da sploh nisem pomislila, da bi lahko padla, le vedela sem, da moram ubogati. In smo vsi trije prišli živi gor. Ne mislim, da so ti ljudje predrzni, a vedno sem naletela na koga, ki si je upal dosti več od mene, pa sem kar šla z njim. Dogovorila sva

se tudi za prihodnje leto za vzpon na Razor. Skozi neki kamin sem se počutila varno, na bolj zračni poti, kjer me je bilo dejansko malo strah, pa je ocenil, da grem zelo *flegma*. Razložila sem mu, da nisem nora, da bom trepetala tam, kjer je nevarno. Vedno sem dobila za družbo planince, boljše od sebe, in kar šla z njimi, se prepustila in zaupala. V gorah nisem srečala niti enega zlobnega človeka, kar na vsakogar sem se lahko zanesla. Zaupala sem in k sreči me to ni nikoli ogoljufalo.

Ob enem od naključnih planinskih srečanj je nastala tudi vaša edina prava planinska fotografija, kajne?

Tisti dan je bil nevihten. Mama, štiriletni sinček Miklavž in mož so me počakali v koči pod Mangartom, mene pa je vleklo na vrh. Prvič me je pregnala nevihta, v drugo ali tretje pa mi je uspelo priti do vrha. Tam je bil še sneg, zdrsnilo mi je, lovila nas je megla. Vedno sem imela rokavice in dobro obutev, da sem se lahko zagrebla v sneg in vanj tolkla stopinje. Na vrhu smo se znašli trije popolni neznanci: Nemec, s katerim sva skupaj opravila zadnji del vzpona, planinec iz Ljubljane in jaz. Kot vedno sem imela s seboj šnops, Nemec čokolado, ki je tudi prišla prav, Ljubljčan pa fotoaparat in nas je fotografiral. Po tistem je minilo eno leto, ko sem prišla k fotografu na Wolfovi in mi je rekel, da ima mojo fotografijo, tako da sem prišla do svoje edine planinske slike.

V katerem kotičku slovenskih gora ste se počutili najbolj domače?

Najraje imam gore nad Jezerskim, nad Ledinami, Vadinami, kot jim rečejo. Tja sem se vračala vsako leto. Tudi Miklavža, sina, sem peljala gor in videla, koliko lažje je otroka peljati v hribe. Vzela sem vrv, ga navezala in sva šla, a njega ni bilo strah, niti na klinih, ki jim je rekel klinčki. Vprašal me je, če je nevarno, pa sem mu rekla, da se mora držati, in je šel. Enkrat kasneje – mnogo pozneje mi je to povedal, saj sem mu zabičala, naj tega ne dela – je celo preplezal Severno triglavsko steno.

Družinsko hribolazenje je bilo torej dobra popotnica?

O, ja. Tudi za Evo, ki sploh ni poznala strahu. Prav tako sva šli z Jezerskega na Ledine, pa prek Češke koče tudi, a ko

mi je enkrat povedala, da je smučala z Mojstrovke, sem rekla le: "Groza, dobro, da se nisi ubila." Onadva imata povsem drugačen odnos do hribov, sama pa sem prepozno začela, zato sem včasih kar trpela. Ko sem bila morda drugič v gorah, mi je neki planinec, ki je videl, kako trepečem, nahrbtnik obtežil s kamnom, češ da bom težja in me bo bolj tiščalo k tlom.

Svoja otroka ste pogosto vodili v gore, pozneje pa so se vloge zamenjale. Vaš sin, pilot reševalnega helikopterja Miklavž Škofič Maurer, vam je gore predstavil s ptičje perspektive.

Ko sem šla po neki operaciji na okrevanje na Kriške pode, me je gor peljal s helikopterjem, saj ne bi sama mogla priti tja, nazaj pa sem mislila iti sama. A je spet prišel Miklavž pome in me je peljal nad vsemi vrhovi, ki sva jih skupaj prehodila, in se čudil, da sem prepoznala vse, čeprav so se iz helikopterja videli drugače. Tisti dan je bil res tak užitek, da si ga sploh ne znam predstavljati! Še v šolo ni hodil, ko sva šla na Mojstrovko. Imela sem težave s srcem, a mi je zdravnik rekel, da se bo stanje popravilo, če bom hodila v hribe. Na vrhu sem ga vprašala, ali bi znal sam priti do koče, če bi obležala in se ne bi mogla vrniti. Najprej je vedno vprašal, če je nevarno, potem pa me pomiril z besedami, da bi šel in da bi lahko kar mirno počakala.

Torej je že zelo zgodaj začel nabirati reševalske izkušnje ...

Res zelo zgodaj. Meni je bil tudi zelo topla družba. Nikoli ni bil siten v

hribih in nikoli utrujen. Za 70. rojstni dan, ko nisem mogla več hoditi, me je popeljal nad Triglavom. V začetku sem zelo trpela, ko nisem mogla več hoditi. Od gora sem bila življenjsko odvisna. Ko me je koleno že res močno bolelo, sem plačala alpinistki, da si je vzela ves dan zame in me varovala tam, kjer je bilo treba, saj sem vedela, da moram še zadnjič užiti gore.

Jutro na Jezerskem

Neža Maurer

Jutro z belimi skalami in zelenim nebom, s smrekovimi iglicami – trepalnicami noči – sanjavimi od sanj, s smehljajem molčečega človeka.

*Iz njegovih oči
bo vzšlo sonce.*

*Naj ne vzide!
Naj ostane prvi svit,
pričakujoče drhtenje
s povešenimi trepalnicami noči
in skalami,
belimi kot otroški smeh.*

Kako danes doživljate gore, ko ste lahko samo njihova opazovalka in občudovalka?

Imam veliko srečo, da skozi okno svoje spalnice vidim naravnost na Storžič, ki je zjutraj včasih tako lep, če je

Ekstaza

Neža Maurer

Dotakniti se
s prsti,
z ustnicami,
s prsmi, koleni
trde, trdne skale,
jo zajeti v objem,
se ji predati,
spojiti se z njo,
jo užiti s slastjo,
kot da je tu
samo zavoljo mene.

jasno, ko je malo snega, prvo sonce – to je neverjetno. Tako sem napisala že več pesmi o Storžiču, *Dobro jutro, Storžič* in druge. Dosti se pogovarjam z njim.

Sama bolj poznam vaše pesmi, ki izvirajo z Jezerskega (Jutro na Jezerskem, Na Ledine) in jih lahko beremo v zbirki Človek, gora, poezija. Je tam nastalo največ vaše planinske poezije?

Mislím, da res na Jezerskem. Kakšnih trideset let sem vsako leto šla na Jezersko, kjer me imajo za svojo krajanko. Čez poletje sem bila od dva do tri tedne pri neki gospe, tudi Miklavža in Evo sem vzela s sabo. Še vedno se pogosto vračam na Jezersko.

Neža Maurer pred dvema desetletjema med potjo na domačo Goro Oljko
Osebni arhiv Neže Maurer

Poezijo ste objavljali tudi v Planinskem vestniku. Kdaj je bilo to? Je tovrstne poezije za kakšno zbirko?

Občasno sem kaj objavila, vsakih nekaj let, kadar je nastalo kaj res dobrega. Zadnja, mislim, da je bila o sestopu z Ledin, ko sem bila zvečer zelo utrujena in se mi je od daleč posmehoval Storžič. V pesmi sem se prepirala z njim: "Lahko tebi, mene že nikjer več ne bo, ti boš pa še vedno tak."

Le malo vaših občudovalcev ve, da snujete tudi gorniško poezijo. Morda tudi zato, ker ni nikoli izšla v samostojni zbirki?

Tudi druge moje pesmi pogosto prezrejo. Vedo le za ljubezenske, samo na to pada narod kot na med. Ljudje so lačni in žejni občutka, da so ljubljeni ali da ljubijo. Le malokdo mi reče, da pišem o otrocih, vedno in povsod me povezujejo le z ljubezenskimi pesmimi, čeprav sem ravno v zvezi z njimi v začetku doživela veliko posmehovanja in obrekovanja. Takrat niso govorili o telesnosti in ženski je bilo sploh prepovedano govoriti o tem, le hrepeneti je smela in potem veneti, če ga ni bilo ...

Iz kakšnega vira pa se je napajala vaša planinska poezija?

Samo iz te ljubezni do planin. In iz te nuje. Če povem po pravici, sem vsako leto v hribih naredila obračun sama s sabo, zato sem tako zelo rada hodila sama. Nisem bila za to, da bi šla cela kompanija, saj potem ne moreš razmišljati. Če si v nevarnosti, ko se recimo nenadoma pripodi temen oblak, se zaveš skorajšnje nevihte, začne treskati in seveda se takrat vprašaš, če boš to sploh preživel. To je zelo dober notranji obračun s sabo, zato sem tako zelo potrebovala hribe. Kajti vode ne ljubim, mi je malce tuja, čeprav je v viharju sredi morja najbrž podoben občutek. V planinah sta združena užitek in skrajna nevarnost, planine sem čutila

Samota, Nežin pesniški poklon Nejcu Zaplotniku, katerega smrt jo je močno pretresla.
Foto: Manca Čujež

kot žive, čeprav niso, verjela sem, da čutijo. Tam sem najlažje našla vse svoje napake, saj sem navadno predelala vse leto in se iz hribov vedno vrnila čisto prerojena!

Po vrnitvi pa je torej nastopil čas za kovanje stihov? Ali pa nemara že v gorskem okolju?

Planinske pesmi sem navadno napisala kar v gorah, tam, ko si sredi ognja, kot se reče, sredi najhujšega ali najlepšega. Vedno sem imela v žepu kakšen listič.

Vas je bilo kdaj tako strah, da bi se obrnili?

Vedno sem rekla, da je treba imeti goro rad. Tudi če me je ujela kakšna ploha, pa kaj bi to, malo se stisneš k zemlji in čakaš, da mine. Enkrat se je razbesnelo neurje z bliskanjem in grmenjem, ko sem pridivjala z Grintovca na Kokrsko sedlo in sva z oskrbnikom le upala, da ne bo koga ubilo. Čez čas je v kočjo prišlo sedem fantov s krvavimi rokami od toče ...

Posredno ste se srečali tudi s smrtjo v gorah. Močno vas je zaznamovalo slovo Nejca Zaplotnika, čeprav se sploh nista poznala.

Takšna škoda se mi je zdela! Ne le da bi še toliko lahko prehodil, ampak izguba tako pozitivnega človeka, kakršnih je bilo res malo ... Stala sem na tramvaju v Ljubljani, ko so po radiu sporočili vest o Zaplotnikovi smrti. Prijela sem se za držalo, ker sem mislila, da bom padla. Sicer ga nisem nikoli osebno srečala, sem pa spremljala, kod vse je hodil. Na tramvaju proti Viču je v meni začela nastajati pesem, ki je bila hitro napisana, ker me je njegova smrt močno pretresla. ●